

Το Έλλειμμα της Διεπιστημονικότητας της Σάσας Λαδά*

Το έλλειμμα της διεπιστημονικότητας και η μονοεπιστημονική παράδοση του ελληνικού πανεπιστημίου λειτουργούν ως σημαντική τροχοπέδη στην ανάπτυξη των επιστημών. Το κρίσιμο ερώτημα που σήμερα αναφέρεται είναι το πώς ακριβώς μπορεί να καταστεί δυνατή η προώθηση και ανάπτυξη νέων επιστημονικών πεδίων που αμφισβητούν ευθέως την υπάρχουσα επιστημονική οριοθέτηση και συγκρότηση μέσα στις αρτηριοσκληρωτικές δομές του ελληνικού πανεπιστημίου.

Και εγώ να ευχαριστήσω με τη σειρά μου για την πρόσκληση, παρόλο που αιφνιδιάστηκα κάπως από το κάλεσμα της Μαρίας Ρεπούση, διότι τα τελευταία χρόνια δεν ασχολούμαι εφ' όλης της ύλης με την παιδεία. Ασχολούμαι με κάποιες πιο συγκεκριμένες πλευρές τις οποίες έψαξα να σμιλέψω στην πρόταση και μέσα από αυτήν την οπτική να κάνω κι εγώ τις δικές μου σκέψεις και παρατηρήσεις.

Κι έτσι αρχίζω λέγοντας ότι αντί εισαγωγής θα μιλήσω για όρια και περιθώρια. Θα ξεκινήσω από το ότι η εξορία ως τόπος γέννησης της κριτικής σκέψης, (μια διαπίστωση και διατύπωση του Σαρίμπ) είναι ζωή που έχει εξέλιξη της συνήθους τάξης των πραγμάτων. Αντίστοιχα για την Πεγκ Μπρουκς, το περιθώριο μπορεί να είναι θέση χειραφέτησης και αντίστασης. Τι εξορίζεται σήμερα από το ελληνικό

Σχέδιο που παραπέμπει σε
αμερικάνικο πρόγραμμα
Σπουδών Φύλου και Ισότητας

* Αναπληρώτρια καθηγήτρια
αρχιτεκτονικής στην
Πολυτεχνική Σχολή του ΑΠΘ

Η εξορία ως
τόπος γέννησης της
κριτικής σκέψης,
είναι ζωή που έχει
την εξέλιξη της
συνήθους τάξης
των πραγμάτων

πανεπιστήμιο, αναρωτιέμαι; Τι δεν μπορεί να παραλάβει; Πόσο ικανό είναι να καταλάβει το μη προβλέψιμο, ώστε να το θεωρήσει νόμιμο και ενδεχομένως αποδεκτό; Τι σχέση έχουν αυτές οι πρώτες -άσχετες με όλα όσα προηγήθηκαν από τους υπόλοιπους ομιλητές- επισημάνσεις; Τι είδους σχόλια υπαινίσσεται;

Αρχίζω κάνοντας μια πρώτη παρατήρηση, λέγοντας ότι η θέση από την οποία θέλω να διατυπώσω τις σκέψεις μου για τη νέα πρόταση για τη μεταρρύθμιση -θα την προτιμούσα με τη διατύπωση Ριζοσπαστική Ανανέωση των Πανεπιστημίων- θα είναι και προκατειλημμένη και μερική και κυρίως υποκειμενική. Δεν μπορεί να είναι τίποτα άλλο για μένα σ' αυτή τη δεδομένη στιγμή. Προκατειλημμένη διότι η δέσμευσή μου με τις φεμινιστικές θεωρίες της επιστήμης και την περιπέτεια για την ανάδειξη των γυναικείων σπουδών και των σπουδών φύλου στο ελληνικό πανεπιστήμιο βιώθηκε πολλές φορές ως εξορία σε ένα διαφορετικό τόπο από εκείνον που είχα συγκροτήσει τις απόψεις μου ως μέλος τόσο του Ειδικού Επιστημονικού Προσωπικού (ΕΔΠ) όσο και της Ανανεωτικής Αριστεράς της δεκαετίας του 1970 ως νέα τότε βοηθός. Επίσης, μεγάλη γυναίκα σήμερα πια, πιστεύω ότι η συνειδητή θέση τόσο της υποκειμενικότητας όσο και της μερικότητας όταν διατυπώνεται μπορεί να προωθήσει καλύτερα τόσο τις συμφωνίες αλλά κυρίως τις διαφωνίες μας, να περιγράψει δηλαδή τις διαφορετικές εμπειρίες και

να αποπειραθεί να τις συνθέσει, που σημαίνει να διαπιστώσει καινούς τόπους και δεσμεύσεις ώστε να ξέρουμε τι είδους ευθύνη θα αναλάβουμε και γιατί.

Αναφέρομαι δε πιο συγκεκριμένα, γιατί έκανα τον κόπο και το διάβασα, στην ευθύνη την οποία ζητάει η Βάσω Κινητή στο διάλογο που κάνει για τις προτάσεις και για την ευκαιρία που έχουμε να ξανασυζητήσουμε αυτά τα ζητήματα.

Παρατήρηση δεύτερη: Η συγκεκριμένη επιστημονική δομή των πανεπιστημίων έχει την πράξη της και τους κανόνες της, τις συνέχειες αλλά και τις ανατροπές της, τις αταξίες της. Για κάποιες αταξίες, λοιπόν, θα ήθελα να μιλήσω σήμερα. Τριάντα χρόνια πριν το αίτημα της κατάργησης της έδρας για το πανεπιστημιακό κίνημα του ΕΔΠ ήταν μια πολύ μεγάλη αταξία. Απέναντι τόσο στη μαρτυρία του καθηγητή, στην από έδρας διδασκαλία, στο μοναδικό σύγγραμμα και στη μοναδικότητα της επιστημονικής άποψης. Σήμερα εκπλήσσομαι γιατί -και μάλλον καλό είναι να το συζητήσουμε- η συζήτησή μας αλλά και η πρόταση η οποία έχει κατατεθεί δεν θίγει καθόλου ζητήματα που αφορούν τη δομή και τη σημασία των επιστημονικών πεδίων, δηλαδή την επιστημονική δομή του πανεπιστημίου. Ζητήματα που για μένα είναι κρίσιμα και θα σας εξηγήσω και το λόγο.

Τα τελευταία είκοσι χρόνια αναπτύσσονται μια σειρά νέων προγραμμάτων στα πανεπιστήμια τόσο των Ηνωμένων Πολιτειών όσο και της Ευρώπης, κυρίως στα αγγλοσαξονικά, τα οποία έχουν διάφορους τίτλους: μεταπτυχιακές σπουδές, πολιτισμικές σπουδές, σπουδές φίλου (women studies) κ.ο.κ. που έχουν ένα κατεξοχήν πολυεπιστημονικό διαθεματικό χαρακτήρα και προσέγγιση.

Ακριβώς και λόγω της εμπλοκής μου σε μια τέτοια προβληματική αναρωτιέμαι πώς είναι δυνατόν στη μονοεπιστημονική (είναι ένας νεολογισμός ενδεχομένως, αλλά δεν βρήκα άλλο τρόπο να το εκφράσω) παράδοση του δικού μας πανεπιστημίου, παιδί του ευρωπαϊκού πανεπιστημίου ούτως ή άλ-

Τα τελευταία
είκοσι χρόνια
αναπτύσσονται
μια σειρά νέων
προγραμμάτων στα
πανεπιστήμια τόσο
των Ηνωμένων
Πολιτειών όσο
και της Ευρώπης,
που έχουν
ένα κατεξοχήν
διαθεματικό
χαρακτήρα και
προσέγγιση

Σήμερα
και η ελάχιστη
δυνατότητα
που προσφέρει
ο ισχύων νόμος για
την κινητικότητα
των φοιτητών
είναι γράμμα του
νόμου και πολλές
φορές σχολές με
αποφάσεις τους τον
έχουν καταργήσει
στην πράξη

λως, να προωθηθούν και να αναπτυχθούν αυτά τα νέα επιστημονικά πεδία που αμφισβητούν ευθέως την υπάρχουσα επιστημονική οριοθέτηση και συγκρότηση.

Από τη μικρή εμπειρία που έχουμε στο ΑΠΘ από το 2003, όταν για πρώτη φορά αναπτύχθηκε λόγω ΕΠΕΑΕΚ (3ου Κοινοτικού Πλαισίου), ένα δι-ατμηματικό προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών Φύ-λου και Ισότητας, στο οποίο συμμετέχουν δώδεκα τμήματα, έγινε ορατή αυτή η δομική μας δυσκολία.

Το καινούργιο και εξαιρετικά προκλητικό λοι-πόν ερώτημα για μένα είναι σε τι είδους νέο θεσμικό πλαίσιο τα Πανεπιστήμια θα μπορούσαν να αναπτυ-χθούν οι προσεγγίσεις αυτές, τι θα αμφισβητούσαν, πώς θα μπορούσαμε να σκεφτούμε μια νέα επιστη-μονική δομή των ΑΕΙ ενδεχομένως πιο χαλαρή, πιο ευέλικτη κι ενδεχομένως περισσότερο αυτοπροσαρ-μοζόμενη.

Αυτό σχετίζεται πολύ με το θέμα των εσωτε-ρικών κανονισμών των Πανεπιστημίων, όπου εκεί θα μπορούσαν να περιληφθούνε ιδιαιτερότητες, νέα στοιχεία, νέα προγράμματα κ.ο.κ. Και ίσως εν τέλει στην κυριολεξία δεν είναι επιστημονική αυτή η δομή και άρα να σκεφτούμε γιατί ξεχνάμε στην περίπτω-σή μας αυτού του είδους τα ζητήματα.

Στην πρόταση που συζητάμε λοιπόν το εγγύτε-ρο της ανησυχίας μου είναι το άρθρο -και χαίρομαι που αναφέρθηκε από τον Λευτέρη Παπαγιαννάκη- για την κινητικότητα των φοιτητών. «Οφείλουμε να σαρώσουμε -λέει η πρόταση μέσα στην πρόταση που έχει κατατεθεί- όλα τα εμπόδια που απορρέουν από την ισχύουσα νομοθεσία και δήθεν προστατεύ-ουν τμήματα και πτυχία αυτών». Συμφωνώ απολύ-τως αλλά δεν μου είναι απολύτως καθαρό το γιατί. Από πού ξεκινάει αυτή η πρόταση; Γιατί οφείλουμε να σαρώσουμε όλα τα εμπόδια που απορρέουν από την ισχύουσα νομοθεσία και γιατί να το κάνουμε αυτό μόνο για τους φοιτητές;

Σήμερα και η ελάχιστη δυνατότητα που προ-σφέρει ο ισχύων νόμος για την κινητικότητα των

φοιτητών είναι γράμμα του νόμου και πολλές φορές σχολές όπως η Φιλοσοφική, η Νομική κ.ο.κ. με αποφάσεις τους τον έχουν καταργήσει στην πράξη. Οι συνέπειες, λοιπόν, αυτών των αποφάσεων θα ήταν καταστροφικές για το πρόγραμμα Φύλου και Ισότητας του ΑΠΘ εάν δεν υπήρχε το κίνητρο της απόκτησης πιστοποιητικού παρακολούθησης, ώστε οι φοιτήτριες και οι φοιτητές να επιλέγουν μαθήματα εκτός αυτών που προβλέπονται από τις Σχολές τους, ώστε να αποκτήσουν το πιστοποιητικό και άρα να αποδεικνύουν ενδεχομένως ωριμότητα ή να είναι πιο πραγματιστές.

Αντί επιλόγου, επί όρκου θα ήθελα, λοιπόν, να προτείνω να βρούμε τρόπους και μορφές διαλόγου με θέμα την επιστημονική δομή του ελληνικού πανεπιστημίου, πού βρίσκεται σήμερα και τι μπορούμε να κάνουμε, να σκεφτούμε δηλαδή απέναντι σ' αυτό το ζήτημα όπου η έμφαση θα είναι στα πολλαπλά ζητήματα που θέτει η διαθεματικότητα, των ορίων και περιθωρίων των επιστημονικών πεδίων και τι θα σήμαινε σε επίπεδο πρότασης η θεσμοθέτηση προς αυτή την κατεύθυνση. Σας ευχαριστώ.